

УДК 376-056.264:373.3

Галина Котломанітова
ORCID ID: 485718559

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти
і соціальної роботи
Полтавський національний педагогічний університет імені
В.Г. Короленка,
м. Полтава, Україна
gala.slavuta@gmail.com

УПРОВАДЖЕННЯ ЛОГОРИТМІКИ В ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті автор робить спробу дослідити значущість логоритміки як корекційно-реабілітаційної методики в умовах загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням. Автор обґрунтовує доцільність та ефективність для початкової школи з інклюзією вказаної методики навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами, наголошує на перевагах цієї технології для усіх учасників освітнього процесу. Розглянуто організаційно-педагогічні умови упровадження логопедичної ритміки в навчально-виховний процес початкової школи з інклюзивним навчанням.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, логоритміка (логопедична ритміка), початкова школа, діти з особливими освітніми потребами, корекційно-розвиткові заняття, психомоторика, соціалізація, соціальна адаптація.

В статье автор делает попытку исследовать значимость логоритмики как коррекционно-реабилитационной методики в условиях общеобразовательного учебного заведения с инклюзивным обучением. Автор обосновывает целесообразность и эффективность для начальной школы с инклюзией указанной методики обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями, отмечает преимущества этой технологии для всех участников образовательного процесса. Рассмотрены организационно-педагогические условия внедрения логопедической ритмики в учебно-воспитательный процесс начальной школы с инклюзивным обучением.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивное образование, логоритмика (логопедическая ритмика), начальная школа, дети с особыми образовательными потребностями, коррекционно-развивающие занятия, психомоторика, социализация, социальная адаптация.

In the article, the author attempts to investigate the significance of the logorhythmic as a correctional and rehabilitation technique in a general educational institution with inclusive education. Logorhythmic is a system of physical mobile exercises for music with speech. It correlates with motion therapy and it is used in

speech therapy. The author emphasizes that the logorhythmic should be used not only in the treatment and correction work with children who have speech, psychomotor, intellectual pathology. It is advisable to apply the indicated method in mass preschool and educational institutions with the improving, educational, cognitive, developmental, educational goals.

The author substantiates the expediency and effectiveness for the primary school with the inclusion of this method of teaching and education of children with special educational needs, emphasizes the benefits of this technology for all participants in the educational process.

It is noted that the logorhythmic has a whole set of various tools. These are motor exercises, exercises for the development of breathing, voice, articulation; exercises for the development of attention, memory (auditory, visual, motor), optics and space representations; exercises for regulating muscle tone; exercises for the development of speech coordination and movement; musical and rhythmic exercises; singing, fingernail gymnastics; exercises for the development of mimic and pantomimetic expressiveness; relaxation exercises. They are complemented by game gymnastics and game rhythmic, psychogymnastics, emotional and volitional training, dance-rhythmic exercises. It is recognized that the logorhythmics develops functional systems of the child, respiration, vocal function, articulation apparatus, auditory perception, auditory and visual memory, arbitrary attention in general, processes of memory and reproduction of speech and motor material, that is, develop the speech functional system through infancy mental processes.

Logoism provides the organization of mental processes, psychomotorics and the development of communicative abilities. An important social and communicative function of logorhythmics is important. The logorhythmics will promote the social, emotional and cognitive adaptation of each child. This is especially important for a child with special educational needs.

The organizational and pedagogical conditions of implementation of speech therapy rhythm in the educational process of elementary school with inclusive education are considered. Three forms of carrying out classes on logorhythmics are determined. They are an individual, group, collective. Specified on the peculiarities of their application. The author of the article emphasizes the expediency of introduction of the logorhythmics both in the initial educational process and in non-educational educational activities. In the conclusions, the author emphasizes the positive role of the logarithmic in the educational inclusive space of the elementary school.

Key words: inclusion, inclusive education, logorhythmic (logopedic rhythm), a primary school, children with special educational needs, correctional and developing lessons, psychomotor, socialization, social adaptation.

Постановка проблеми. Останніми десятиліттями в Україні, як і в більшості європейських країн, відбуваються докорінні зміни у законодавстві, розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Сучасна тенденція в системі вітчизняної освіти передбачає соціальну адаптацію та інтеграцію в суспільство дітей з особливостями

психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах. Законодавчу базу створення передумов для соціалізації дітей з особливими освітніми потребами дошкільного і шкільного віку на засадах інклюзії визначає низка законоположень, серед яких, зокрема, «Концепція розвитку інклюзивної освіти» від 01.10.2010 р, Постанова КМУ № 872 від 15.08.2011 р. «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» зі змінами та доповненнями за № 588 від 09.08.2017 р. Створення системи інклюзивної освіти найбільшої міри стосується першого ступеня загальноосвітніх навчальних закладів – початкової школи. Саме з неї розпочинається входження дитини з інвалідністю в безперешкодне життєве й освітнє середовище. Водночас реформування початкової школи, підготовка державного стандарту початкової освіти, що ґрунтується на компетентнісному підході, включає розвиток у кожного з учнів низки ключових компетентностей, серед яких рівнозначне місце посідають громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей. Як зазначено у проекті Стандарту, «основою формування компетентностей слугує досвід здобувачів, їхні потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі – у школі, родині, у розмаїтих соціальних ситуаціях і зумовлюють формування ставлень» (Проект Нового Державного стандарту № б/н від 26.07.2017 «Державний стандарт початкової освіти»). Інклюзивний освітній простір має стати тим безбар'єрним середовищем для виховання гармонійно розвиненої, інтелектуально й духовно багатой особистості. Серед таких технологій, які б зреалізовували вищезазначені завдання й стосувалися усіх учасників освітнього процесу початкової школи, вбачаємо логоритміку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти логопедичної ритміки розробляли Р. Бабушкіна, Г. Волкова, В. Гринер, Г. Дедюхіна, М. Картушина, О. Кислякова, Е. Кузнєцова, Н. Мікляєва, О. Полозова, Ю. Родіонова, В. Сухар, Г. Шашкіна та інші.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. На часі стає пошук доцільних, ефективних технологій роботи з усіма учасниками освітнього процесу, які б зумовили розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей в найповнішому обсязі, розвиток потенціалу дитини в усіх сферах та максимально можлива психофізична, емоційна та когнітивна її адаптація і соціальна інтеграція. Однак, на сьогодні бракує наукових розвідок стосовно використання логоритміки в новій українській школі, зокрема у початковій її ланці, яка забезпечує інклюзивне навчання для дітей з особливими освітніми потребами.

Метою статті ставимо розкриття значущості логоритміки в інклюзивному просторі початкової школи.

Постановка завдання: розгляд організаційно-педагогічних умов упровадження логоритміки в освітній процес загальноосвітнього закладу з інклюзивним навчанням.

Виклад основного матеріалу. Логоритміку (логопедичну ритміку) визначають як одну з форм своєрідної активної терапії, як засіб впливу в комплексі методик навчання, виховання й лікування дітей з різними порушеннями, зокрема мовленнєвими. З одного боку, логоритміку співвідносять з кінезітерапією – «терапією рухом», з іншого – як складову логопедичної роботи. За своїм походженням логоритміка тісно пов'язана з музикотерапією. Як зазначає Г.А. Волкова, у логопедії «логопедична ритміка розуміється як система фізичних вправ, побудована на зв'язку слова, рухів, музики» (Волкова Г., с. 17). На думку низки теоретиків і практиків (Микляєва Н., Полозова О., Родіонова Ю., Сухар В.), логоритміку варто використовувати не лише у лікувально-корекційній роботі з дітьми, які мають мовленнєву, психомоторну, інтелектуальну патологію. Указану методику доцільно застосовувати у масових дошкільних і загальноосвітніх закладах з оздоровчою, навчальною, пізнавальною, розвивальною, виховною цілями. «Заняття логопедичною ритмікою корисні всім дітям, а не лише тим, що мають слухові, мовленнєві, рухові або інтелектуальні порушення розвитку» (Сухар В., 2011, с. 3). Цьому слугує її провідна мета й головне спрямування – соціалізація особистості, адаптація до умов зовнішнього і внутрішнього середовища. На нашу думку, логоритміку можна віднести до засобів соціально-педагогічної роботи. За своїм змістом вона виконує соціально-комунікативну функцію, сприяє регулюванню поведінки, розвитку міжособистісних взаємин, підвищенню рівня самооцінки дітей.

Логоритміка володіє цілим комплексом різноманітних засобів, в основі яких – рух, слово, музика. М. Картушина зазначає, що заняття з логоритміки включає наступні елементи: логопедичну гімнастику, чистомовки, вправи під музику, артикуляційні вправи, фонопедичні вправи по методу В.Ємельянова, пісні і вірші, музично-ритмічні ігри з музичними інструментами, вправи на розвиток мімічних м'язів для розвитку емоційної сфери, комунікативні ігри та танці (Картушина М., 2008, с. 3). До обов'язкових компонентів логоритміки Г. Волкова відносить наступні: рухові вправи, вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції; вправи для розвитку уваги, пам'яті (слухової, зорової, моторної), оптико-просторових уявлень; вправи для регулювання м'язового тону; вправи для розвитку координації мовлення і руху; музично-ритмічні вправи; спів, пальчикова гімнастика; вправи на розвиток мімічної і пантомімічної виразності; вправи на релаксацію (Волкова Г., 2012, с. 77).

Велике значення на логоритмічних заняттях Р. Бабушкіна приділяє мовноруховим іграм і вправам, в які входять тренінг дихальної артикуляції, ігровий масаж і пальчикова гімнастика, що сприяє розвитку координаційно-регулюючих функцій мовлення. Вони розвивають дихальну систему, усі види моторики, встановлюють асоціації між виразними рухами і персонажами казок, віршів, драматизацій (Бабушкіна Р., 2005, с. 3). Вправи виконуються під рахунок, з музичним супроводом, з опорою на диригентський жест і зразок педагога. Основою для розвитку дрібної моторики і координації рухів рук і пальців є пальчикова гімнастика. Пальчикові ігри і вправи стимулюють розвиток артикуляційного апарату, розвивають фантазію, перетворюють навчальний процес на захопливу гру.

Для розвитку просодичних компонентів мовлення величезне значення мають мовні ігри і рольові вірші : вони виробляють ритмічність, інтонаційну виразність, крім того, вони сприяють розвитку вербальної пам'яті і продуктивності запам'ятовування. Поєднання ритмічної, виразної мови з рухом сприяє конкретизації слухових образів, формуванню зв'язного мовлення. Важливість їх використання на заняттях з логоритміки пояснюється тісним взаємозв'язком в розвитку музичного і мовного слуху, оскільки слова і музика мають єдину інтонаційну природу (Бабушкіна Р., 2005, с. 20).

У логопедичній ритміці використовується безліч танцювально-ритмічних вправ, в які входять ігрогіннастика й ігроритміка. Ігрогіннастика дозволяє відчувати і розвивати певні групи м'язів, регулювати м'язовий тонус. Включає необхідні ігри і вправи для розвитку координації, просторової орієнтації, усвідомлення будови власного тіла. До таких вправ відноситься вправа «Кенгуру», воно сприяє розвитку звуковисотного слуху, координації рухів, орієнтуванню в просторі, активізації словникового запасу.

Ігроритміка – це рухові і ритмічні комплекси, що виконуються під спеціально підібрану музику. У танцювальних композиціях передається характеристика музичного твору за допомогою рухів рук, пластичних жестів і виразних поз. При виконанні ритмічних комплексів використовуються жести рук і рухи тіла, що супроводжуються звуком (постукуваннями, клацаннями, притупуваннями). Часова організація ігор і вправ підтримується рахунком, музикою, віршованими текстами (Бабушкіна Р., 2005, с. 35).

Логоритміка включає елементи психогіннастики. Велике значення надається емоційно-вольовому тренінгу, який включає ігри й ігрові вправи, що мають на меті невербальне і вербальне вираження основних емоцій (радості, печалі, здивування, страху, злості, інтересу, горя, спокою). Наприклад: «Дотик», «Тінь», «Лісові звірі», «Метелик». Будучи недирективним видом діяльності, емоційно-вольовий тренінг спрямований у першу чергу на розвиток сенситивних здібностей (емпатії, комунікативних навичок) і позитивної самооцінки шляхом залучення дитини в спільну ігрову діяльність (Бабушкіна Р., 2005, с. 23–24). Його необхідність полягає в корекції «внутрішнього образу», виправлення помилкових уявлень про себе. Підбираються такі вправи, при виконанні яких дитина не боїться виражати свої почуття, не соромиться заперечувати, імпровізує і взаємодіє з колективом. Досягнення емоційної релаксації, відкритості відбувається через емоційну розминку. Етюди на розвиток міміки, пантоміміки поповнюють досвід експресивного реагування. Релаксаційні вправи знімають м'язову напругу і дозволяють контролювати деструктивні емоції й дії, опанувати навички саморегуляції. Паралельно розвивається комунікативна функція мовлення.

Величезне значення на заняттях з логоритміки надається театралізованим іграм, в яких діти виступають від імені героїв казок і пісень.

Основою для розвитку почуття ритму і рухових здібностей є танцювально-ритмічні вправи, що дозволяють вільно і красиво виконувати рухи під музику, завдання й ігри (у тому числі рухливі). Усвідомлення можливостей свого тіла при виконанні тих або інших поз, рухів, жестів, означає в той же час і усвідомлення своїх почуттів.

Логоритмічні вправи розвивають функціональні системи організму дитини, дихання, голосову функцію, артикуляційний апарат, слухове сприйняття, слухову і зорову пам'ять, довільну увагу в цілому, процеси запам'ятовування і відтворення мовного і рухового матеріалу, тобто розвивають мовленнєву функціональну систему через немовленнєві психічні процеси.

Змістова й технологічна складові логоритміки не викликають сумнівів у здатності виховання рухової, пізнавальної, вольової й емоційної сфер особистості, гармонійному психофізичному й художньому розвитку. Логоритміка забезпечує організацію психічних процесів, психомоторики і розвитку комунікативних здібностей. Тому не можна не визнати її високих потенційних можливостей у реалізації мети початкової освіти, якою, згідно з проектом Державного стандарту початкової освіти є «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» (Проект Нового Державного стандарту № б/н від 26.07.2017 «Державний стандарт поч. освіти»).

Особливу цінність логоритміка має у загальноосвітніх закладах з інклюзивним навчанням. Її значущість підвищується з огляду на те, що вказана методика рекомендована у корекційно-реабілітаційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Водночас логоритміка доцільна і в роботі зі здоровими учнями, без особливих потреб. Організаційно-педагогічні умови упровадження логопедичної ритміки у навчально-виховний процес початкової школи дозволяють проводити спільну логоритмічну діяльність з усіма учнями. Підставою цьому є груповий, колективний принцип роботи, характерний для логоритмічних елементів. Саме колективність забезпечує формування наслідувальних дій, орієнтування й підлаштування під загальний ритм, відтворення дій за зразком і моделювання рухів за аналогією. Спільна логоритмічна діяльність учнів з особливими потребами і здорових однолітків дозволить досягти одночасно кілька цілей: організувати комунікативний простір, налагодити міжособистісні взаємини, «зрівняти» усіх як рівноцінних учасників гри, стимулювати змагальність і здорове суперництво, підвищити оцінку інших і власну самооцінку.

Можемо виокремити переваги логоритміки для дітей з особливими освітніми потребами: завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей; ровесники відіграють роль моделей для дітей з особливими освітніми потребами; орієнтування на своїх здорових ровесників у виконанні правильних співрозмірних дій стимулюватиме досягти кращих результатів; оволодіння новими вміннями та навичками відбувається функціонально; навчаються довільно регулювати поведінку; у дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими однолітками й участі у спільних діях.

Переваги для дітей без особливих потреб: під час логоритмічних занять і ігровій невимушеній атмосфері діти вчаться природно сприймати і толерантно

ставитися до людських відмінностей; діти вчаться налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них; діти навчаються співробітництву; оцінюють власні можливості у виконанні логоритмічних завдань та можливості інших; навчаються довільно регулювати поведінку.

Основними досягненнями впровадження логоритміки у навчально-виховний процес початкової школи вважаємо: підвищення рівня толерантності серед усіх учнів; підвищення активності дітей; зміну ставлення до дітей з особливими потребами; формування моральних цінностей здорових дітей і соціалізація дітей із особливими потребами. Діти з особливими потребами здобувають необхідні соціальні навички, які сприяють розвитку відносин з іншими дітьми і таким чином підвищують свою незалежність. Вони вступають у дружні стосунки і розвивають в собі відчуття причетності, що підвищує їх самооцінку. Логоритміка сприятиме соціальній, емоційній та когнітивній адаптації кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Зупинемося на організаційно-методичних засадах упровадження логоритміки в інклюзивне середовище початкової школи. Слід зазначити, що логоритмічні заняття можуть проводитися у трьох формах: індивідуальній, груповій (підгруповій) і колективній (фронтальній).

Індивідуальну форму логоритміки доцільно застосовувати стосовно дітей з особливими освітніми потребами. Логоритмічні заняття варто включити до індивідуальної програми розвитку кожного такого учня з урахуванням його особистісних характеристик, симптоматики, порушень та відхилень в руховій, мовленнєвій, психічній, емоційно-вольовій, соціальній сферах. Корекційно-розвиткові заняття можуть уміщувати логоритмічні засоби.

Клас з інклюзивним навчанням можна поділити на групи та підгрупи дітей за певними особливостями психофізичного розвитку, виокремити групи учнів з особливими потребами і без них. Склад підгруп є відкритою системою і змінюється на розсуд педагога залежно від цілей чи динаміки досягнень (Федорович Л., 2011, с. 13). Для окремих підгруп зміст і методика проведення логоритмічних занять варіюватиметься.

Окремої уваги заслуговує організація і проведення колективних (фронтальних) занять одночасно з усіма учнями класу. На фронтальних заняттях організовуються спільні ігри, що забезпечують міжособистісне спілкування однолітків, різні види діяльності для розвитку комунікативної, соціальної сфери кожного з учасників освітнього процесу.

Колективні логоритмічні засоби можна застосовувати під час уроків, органічно уводячи їх у навчально-пізнавальну діяльність або використовуючи як фізкультхвилинки чи хвилинки релаксації, відповідно активізуючи психомоторну активність учнів чи, навпаки, досягаючи результату звільнення від зайвого фізичного, психічного, емоційного напруження.

Логоритмічні заняття варто уводити у позанавчальну діяльність, організовуючи дітей на перервах, після занять, на прогулянках тощо.

Використовувати логоритміку має змогу кожен із фахівців навчально-виховного процесу: учитель, асистент учителя, дефектолог, логопед, психолог, соціальний педагог. Для кожного з них логоритмічні елементи матимуть різне цільове призначення й використовуватимуться як конкретний засіб у досягненні певної мети. Звичайно, логопед загальноосвітнього навчального закладу може використовувати логоритміку згідно з її корекційними завданнями для усунення мовленнєвих порушень в системі корекційної роботи стосовно конкретної дитини.

Упровадження логоритміки в освітній процес загальноосвітнього закладу з інклюзивним навчанням має відповідати ряду вимог. При проведенні заняття з логоритміки важливо правильно організувати спілкування з дітьми. Це можливо тільки при встановленні з ними позитивного емоційного контакту. Доброзичливе, уважне ставлення до кожної дитини – запорука успішної роботи. Важливим є створення дружньої атмосфери та недирективного стилю керівництва організації заняття.

Тематику заняття бажано узгоджувати з індивідуально. Програмою розвитку кожної дитини з особливими освітніми потребами та відповідною програмою для початкової школи. Це дозволяє продовжити засвоєння активного словника певної лексичної теми і на занятті з логоритміки, забезпечує міжпредметні зв'язки. Планування вправ, які використовуються під час логоритмічного заняття, їх послідовність узгоджується з циклом навчання учнів відповідної групи та з їх індивідуальними можливостями (Микляєва Н., Полозова О., 2004, с. 45). Матеріал підбирається з урахуванням психомоторних можливостей дітей. Зміст рухового і мовного матеріалу варіюється залежно від рівня сформованості рухових навичок і наявного в запасі активного словника. На початку відпрацьовуються рухові уміння і навички, потім вони переносяться на мовлення. При підготовці логоритмічних занять слід виходити з необхідності правильного розуміння їх суті, призначення.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, логоритміка є важливим засобом в освітньому інклюзивному просторі початкової школи. Виконуючи оздоровчу, розвивальну, навчальну, пізнавальну, виховну, корекційну, організаційну, профілактичну, соціально-комунікативну функцію, логоритміка вирішує ряд завдань: розвиток рухової і емоційно-вольової сфери, нормалізація психічних процесів і властивостей; регуляція процесів збудження і гальмування; розвиток навичок конструктивної діяльності; виправлення ряду мовленнєвих недоліків, а також розвиток зв'язного мовлення. Її потенціал уможливорює постійну соціальну взаємодію в різноманітних умовах, в різних ситуаціях, зближує учнів з різним рівнем можливостей і потреб, виробляє емпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, налагоджує дружні взаємини. Пріоритетним є сприяння соціальній, емоційній та когнітивній адаптації кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником освітнього процесу. Упровадження логоритміки у навчально-виховний процес і позанавчальну діяльність інклюзивного освітнього простору доцільне й доступне.

Перспективи подальших розвідок. Даною статтею не вичерпується дослідження потенціалу логоритміки. Вартує уваги дослідників методика проведення логоритмічних занять з різними учасниками освітнього інклюзивного простору, підгрупових занять, зміст й особливості логоритміки в індивідуальній програмі розвитку учня з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Бабушкина Р. Логоритмическая ритмика: Методика работы с дошкольниками, страдающими общим недоразвитием речи. СПб.: Каро, 2005. 175 с.
2. Волкова Г. Логопедическая ритмика. Москва: Владос, 2002. 272 с.
3. Картушина М. Конспекты логоритмических занятий с детьми 6-7 лет. Москва: Творческий Центр, 2008. 191 с.
4. Микляева Н., Полозова О., Родионова Ю. Фонетическая и логопедическая ритмика в ДОУ: Пособие для воспитателей и логопедов. Москва: АЙРИС ПРЕСС, 2004. 110 с.
5. Проект нового Державного стандарту №б/н від 26.07.2017 «Державний стандарт початкової освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://osvita.ua/school/reform/56580/>
6. Сухар В. Логоритмічні заняття в ДНЗ. 3-4 роки. Харків: «Ранок», 2011. 160 с.
7. Федорович Л. Конспекти логоритмічних занять із дітьми дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2011. 288 с.

References

1. Babushkina R. (2005). Logoritmicheskaja ritmika [Logic rhythmic rhythm]: [Metodika raboty s doshkol'nikami, stradajushhimi obshhim nedorazvitiem rechi]. SPb.: Karo, 175 (rus).
2. Volkova, G. (2002). Logopedicheskaja ritmika [Logopedic rhythm]. M.: Vlados, 272 (rus).
3. Kartushina M. (2008). Konspekty logoritmicheskikh zanjatij s det'mi 6-7 let [Synopsis of logarithmic exercises with children 6-7 years]. M.: Tvorcheskij Centr, 191 (rus).
4. Mikljaeva, N., Polozova O., Rodionova Ju. (2004). Foneticheskaja i logopedicheskaja ritmika v DOU [Phonetic and logopedic rhythms in DOW]: [Posobie dlja vospitatelej i logopedov]. M.: AJRIS PRESS, 110 (rus).
5. Proekt novoho Derzhavnogo standartu #b/n vid 26.07.2017 «Derzhavnyy standart pochatkovoyi osvity» [State standard of elementary education]. <http://osvita.ua/school/reform/56580/> (ukr).
6. Sukhar V. (2011). Lohorytmichni zanyattya v DNZ. 3-4 roky [Logo-rhythmic lessons in the dance school. 3-4 years]. Kh.: «Ranok», 160 (ukr).
7. Fedorovych L. (2011). Konspekty lohorytmichnykh zanyat' iz dit'my doshkil'noho viku z fonetyko-fonematychnym nedorozvynennyam movlennya

[Synopsis of logorithmic exercises with children of preschool age with phonetic and phonemic underdevelopment of speech]. Zaporizhzhya : TOV «LIPS» LTD, 288 (ukr).

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом педагогічних наук, доцентом,
доцентом кафедри педагогіки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди »
Підборським Юрієм Григоровичем*

Стаття надійшла до редакції 20 грудня 2017 року

Галина Котломанитова

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры специального образования и социальной работы
Полтавский национальный педагогический университет
имени В.Г. Короленко,
м. Полтава, Украина
gala.slavuta@gmail.com

ВНЕДРЕНИЕ ЛОГОРИТМИКИ В ИНКЛЮЗИВНУЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ СРЕДУ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Galina Kotlomanitova

Ph. D in Pedagogics, Assistant Professor,
Associate Professor of the Department of Special Education
and Social Work
Poltava National Pedagogical University
behalf of V.G. Korolenko,
Poltava, Ukraine
gala.slavuta@gmail.com

INTRODUCTION OF LOGOTYMIC INTO THE INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE ELEMENTARY SCHOOL